

הגאון רבי שמריהו יצחק בלאך זצ"ל*

הספד בקצרה על הגאון האמיתי צדיק מפורסם

בחסידותו וגמ"ח הגאון מרן רא"ח מייזיל זצוקלל"ה**

פתחתי הגמ' אבעי הספדא יקרא דחיי או דשכבי, מביא שם בסנהדרין מ"ז [ע"א] כמה מקורים ודחיי, עד שמסיק ת"ש ר' נתן אומר סימן יפה לאדם כו' שמע [מינה] יקרא דשכבי ע"כ, הקשיתי מדוע לא פשטו מהא דר"מ שהובא במ' כתובות ע"ב [ע"א] ונדרים פ"ג [ע"ב] והחי יתן גו' מאן דספד יספדוני' כו', מוכח מזה דיקרא דשכבי דומיא דאידיך יקברוני' כו', וא"ל דאבעי דשכבי בודאי אלא אי גם יקרא דחיי נמי הוא, כתוס' קדושין כ"ג גבי כהני שלוחי דידן כו', דא"כ אין פשיטות מר"נ דגשמים מזלפין על מטתו כו', אולי גם יקרא דחיי נמי אלא בהכרח צריכין לומר דע"כ לא איבעי להו אלא בסתם בנ"א לא בפחותים כי לגרועים בודאי טוב לשכבא דיספדוני', ר"ל בשכר הספדו יזכה לשוב לכה"פ שילך כישראל מעוה", וזהו שדרש והחי יתן גו', מאן אפילו מי שהוא, אבל בבינוני ובפרט צדיק גמור, לכאורה ל"ל יקר האם לכבוד הוא דורש, ואי מטעם עדות עליו, הלא קמי שמיא גליא, לכן האבעיא ופשטו שיקרא דשכבי' משום אין צדיק בארץ, וכל ימי חייו אין אדם בטוח, כמו שדרשו גבי יצחק אבינו, כן אל תאמין בעצמך כו', לכן הכל הולך אחר החיתום, כמו שפירש הרמב"ן פ' לך אם עושין רמז למטה מקובל למעלה, אולם בצדיק גמור כהנספד הנ"ל אין צריך לדברינו, הכל יודעים את שמעו וחסדיו המרובים, כי קמץ הכל ונתן ופזר לאביונים לכלל ישראל ופדיון שבוים.

המלצתי עליו הגמ"א נשי דשכנציב אמרו וי לאזלא וי לחבילה, לכאורה אין שום שייכות לומר וי ותמיד וי שלו הי', כי וי לחבילה אשר סבל על כתפי' חבילה ומשא מעירו הגדולה וכל כלל ישראל, ובזה יומלך, וי לאזלא מתי - וי לחבילה אבל לא מחסוריו, כי חי רק בשביל זולתו.

* הספד מכת"י של זקני, הגאון ר' שמרי' יצחק בלאך זצ"ל. נולד בשנת תרכ"ג לאביו השקדן ר' שבתאי משה, שהיה מיוחס למרן הגר"א זצ"ל, בעיר קערטינגא פלך קאוונא. למד בישיבת סלבודקא, וכן אצל מרן ר"י בלזר זצ"ל, ולפי הנראה במקום אחד בכתביו אף זכה לשמוע את מרן ר' ישראל סלנטר זצ"ל, והגרצ"ה פרבר זצ"ל כתב עליו שהיה בידו כתי"י של ר' ישראל על יע"ל קג"ם, אך לא נודע מקומו. נסמך מכמה גדולי ליטא, שימש כמשגיח בישיבת קלם בגרוכין, ובשנת תרמ"ח נתקבל לרב בעיר דרוסקעניק, ובתרג"ד הגיע לעיר סונדרלנד באנגליה, שם שימש ברבנות. אח"כ עבר לשמש בעיר בירמינגהם, ובהמשך בלונדון, שם גם היה בוחן ומשגיח בישיבת עץ חיים. נלב"ע בדרכו לברית של משפחה מקהילתו ביום שב"ק ז' טבת תרפ"ד.

כיון שאני עומד להוציא לאור בס"ד חלק מכתביו וכן תולדותיו ומכתבים שכתב, מי שיש בידו איזה מכתבים ממנו או הנוגעים אליו, נא להעביר לי עותק שאוכל להכניס לספר לזיכוי הרבים, בדוא"ל gmail.com@8539330 בברכה ותודה יעקב משה הכהן קליין.

** רבי אליהו חיים מייזיל זצ"ל, נולד בט' סיון תקפ"א, בעיר הורודוק, גליל וולוז'ין (פלך וילנה). נפטר בי"ד אייר תער"ב, כיהן בכמה ערים, ועיקר רבנותו הייתה בעיר לודו'.
(א). מו"ק כ"ח ע"ב.

בארתי מאמרם ז"ל כשם שבגדי כהונה מכפרין כך מיתת הצדיקים כו', פלא לכאורה, הלא ב"כ עוסקים בעבודה, לא כן במות הצדיק נפסק עבודתו. אמנם הסבר, כמו גבי ב"כ הי' צריכים גם לויים גם אנשי משמר ומעמד, כן גבי מיתת הצדיקים, שאיתא במדרש הובא תוס' סוף מנחות מיכאל המלאך עומד ומקריב נשמותן של צדיקים על מזבח של מעלה, לפי"ז אם אנשי מעמד משברים לבם לאביהם שבשמים על הקרבן הגדול הזה ומספידים או מכפר ומועיל לתשובה. בארנו המדרש, ת"ח שמת אין לו תמורתו אנו שאבדנו את רבי סימון מי יביא לנו חליפתו, פליאה להבין כפול תמורתו חליפתו?

אולם ביאור הדבר, לכאורה קשה הלא איתא בגמ' זורח השמש ובא גו' עד שלא שקעה שמשו של עלי כה"ג זרחה שמשו של שמואל כו', ולכאורה יש תמורה? אולם כד נעיין היטב למה הדבר דומה, לאסון נורא ר"נ שריפת עיר או מדינה ר"נ, אשר הסיבה האינדיבידואלית מאוד, בכ"ז השמש זורחת על הארץ למען שלא יכלה העולם הכללי, אבל הצער להנהרגים ולאומללים מאוד, כי מה יומתק להם אור השמש כמו קינה ר"י הלוי, כן בהצדיקים מקיים כי לא תשכח דאל"כ ח"ו העולם יחרד כד"כ כי מצוקי ארץ וישת עליהם גו', לכן להקים העולם בודאי תמיד ההכרח לא יושבת, אבל האסון מכל ת"ח שאיננו אין לנו תמורתו, וזהו בכל ת"ח כמו תמורה שאין חילוק בין גדולה וקטנה, אבל אנו שאבדנו את ר' סימון שידענו מה שעשה ופעל מי יביא חליפתו, ר"ל כבתוס' דתמיד חליפין שוה בשוה, ומי לנו גדול בג' עמודים הן בתורה ועבודה וגמ"ח, מי יביא לנו חליפתו.

המלצתי עלי' הגמ' כשנפטר א"א ע"ה עמדו עליו גדולי הדור בשורה ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבדה קברניטה, לכאורה כפול, אולם כשספינה גדולה טובעת בים, היזק לכל העולם, כי מוליכה סחורות נחוצים ממקום זה למקום אחר, גם אבידה לספינה גופה לעוזרי' וחילה, כן הצדיק בפעולותיו הגדולות וי למנהיג שאין לעולם, כידוע הגאון הצדיק דלודו' עסק בעד עמנו ישראל, כן אוי לספינה עיר גדולה, ע"י דרכיו היו לומדים ממנו מדותיו התרומיות.

אמרנו עליו הקינה של דהע"ה על אבנר, הלא תדעו כי שר וגדול נפל גו', כי נתקיים בהגאון וראו כל עמי הארץ גו', מפני צלם הק' עליו והי' שר' ג"כ וגדול בתורה ומצוות אין לתאר, ועליו נאה להמליץ, ואלישע מצעק אבי אבי גו', כי אלי' הזה עלה בסערה השמים בעת סערה גדולה ר"נ בים התלאות של עמנו, והוא הי' המגין על הדור לכלכל את הצדיקים, וכאשר אלישע ראה את רבו עולה, מצעק עליו אבי אבי רכב גו', ר"ל כי כל עירו וכל ישראל הי' חבילתו על כתפיו, והי' הרכב בעצמו ליתן המשא על גופו הרך, כי לא נח ולא שקט עד שהציל כמה נפשות מישראל, ופרשיו כי האיר להם הדרך איך להלך בהרכב שלו, וזהו רכב ישראל דאגתם הגופני ופרשיו על הנהגת הרוחני.

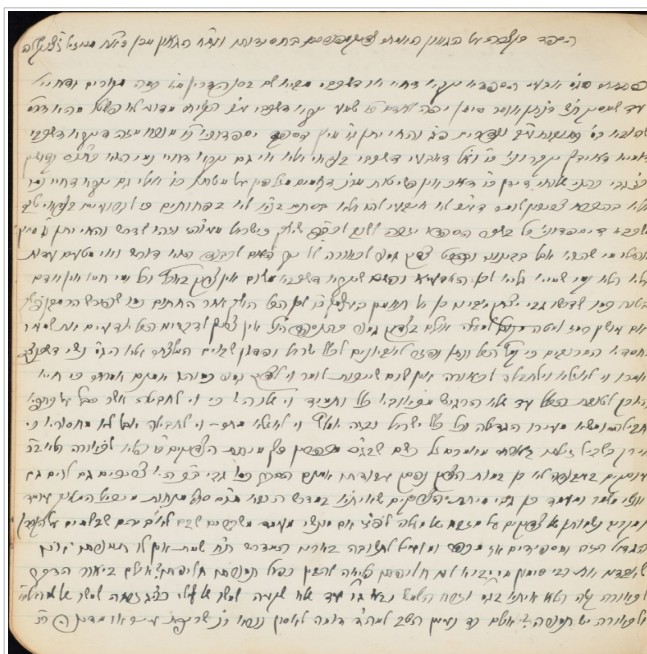
ואמרנו עוד עליו, הצדיק אבד גו' ואנשי חסד גו' באין מבין כי מפני הרעה נאסף גו', הקשיתי הלא יש פרושים ב' שלא יראה גם שלא יבוא, הלא גוע בשיבה קרוב לתשעים ושלש,

(ב). שמואל א' פ"ב פ"ח.

(ג). אולי נכתב כאן בעיני, וכונתו בעיניהם.

מדוע? לא מפני ששלמו שנותי' כמו שאמר אדון הנביאים, בן מאה ועשרים גו' היום, ודרשו' מלאו ימי ושנותי קכ', אלא י"ל דבצדיק שחי עבור עצמו בודאי נופל הפלוגתא דר"ע ורבנן ביבמות מ"ט", אבל מי שחי רק בעד זולתו, אין שייך שיכלה שנותיו, ורק מרע"ה בענותו אמר, כי מלאו שנותיו, הקב"ה אמר טעם אחר רב לך ומנו יהושע', אבל לולא זמן של יהושע, הי' חי יותר. לכן מדוקדק הנביא, הצדיק אבד, משמעות קודם זמן כמו אבידה שחשב בעל האבידה שיהי' ת"י [תחת ידו] ולא יאבד, לכן בודאי מפני ב' טעמים, מפני הרעה נאסף הצדיק או ואנשי חסד נאספים, ר"ל לא חיים בעדס' כי אם לעשות חסד עם בני אדם, מדוע נאספים כמוהם, הלא מפני הרעה גו'.

והנה על הנספד הגאון דלודו' יש לקונן כי אבד קודם זמן מפני מה, ואנשי חסד נאספים ר"ל הוא הי' עושה ומעשה הצדקה והרבה אנשי חסד, ומי ידמה לו שישמעו לקול כמו ששמעו לקולו ועי"ז הרבה אנשי חסד, ובמותו אנשי חסד נאספים, לכן באין מבין כי גו', אכן נחזק עצמנו שיקויים בלע המות לנצח ומחה גו' מעל כל פנים, כי עליו בוכים כל פנים, וחרפת עמו יסיר, ר"ל יצה"ר הוא חרפת עמו כאשר נשוב בתשובה שלימה נוכח לתחיית המתים וגאולה שלימה בבאו"א.

(ד). סוטה י"ג ע"ב.

(ה). עמוד ב' ואח"כ בדף ב' ע"א.

(ו). דרשה בסוטה שם.

(ז). נראה קצת בכתי' שאח"כ תיקן וכתב בעולם במקום בעדס.

הגאון רבי שמואל יצחק יפה זצ"ל^ח

ראב"ד בוריסוב ותל אביב

אמר מוריד הגשם בימות החמה ותיקן בתוך כדי דיבור, וביאור בפירוש רשב"ם על התורה

ב"ך למנין בני ישראל ת"ש, תל-אביב ת"ו.

לכבוד המופלג ויקר מ' ר' שלמה נ"י איש אמונים יחי'.

אחרי הברכה למע"כ שיחיו.

על דבר אם אמר מוריד הגשם ובתוך כדי דיבור אמר טל, יש נהיגין כן שאין מחזירין, משום דתוך כדי דיבור מהני בכל מקום שזה לא הוי חזרה, רק כמי שלא אמר כלום, שגם בעדים לא הוי חזר ומגיד².

ח. הגאון רבי שמואל יצחק יפה זצ"ל נולד בי"ז ניסן תרמ"ד בעיר קובנה, לאביו רבי צבי יפה זצ"ל, מצאצאי הלבוש. למד בישיבת סלבודקא ושם נתעלה בתלמודו. בהגיעו לפרקו נישא לבת מרן הבית הלוי זצ"ל, ואף למד שנים רבות יחד עם גיסו, מרן הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל.

בשנת תרע"ד נתמנה לכהן כרב בבוריסוב שבפלך מינסק, ובמשרה זו כיהן כעשרים שנה. בשנת תרצ"ד עלה לארץ ישראל, שם קבע את מושבו בעיר תל אביב, ובה שימש כרב וראב"ד. נתבקש לבית עולמו בתאריך לידתו, י"ז ניסן תשי"ג, ומכתביו יצא לאור הספר רמת שמואל.

לפנינו מכתב תשובה ממנו שטרם נדפס (מתוך ארכיון המדינה פ-250/4), אל רבי שלמה גלברמן זצ"ל, מוקני חסידי קרלין (נפטר בסביבות שנת תש"ו, יעוין על אודותיו בקובץ בית אהרן וישראל מב עמ' כה). אלישע חן. א. כדאיתא בכתובות דף יח ע"ב, סנהדרין דף מד ע"ב ועוד.

ב. והנה בשלחן ערוך או"ח סימן קיד סעיף ד נפסק דאם אמר מוריד הגשם בימות החמה, מחזירים אותו וחוזר לראש הברכה. ואפילו במקום שצריכים גשם בימות החמה, אם הזכיר גשם במקום טל מחזירין אותו. וכתב הרמ"א, וכן אם הזכיר גשם וטל נמי מחזירין אותו, ע"כ. והיינו טעמא דגשמים קשים לעולם בימות החמה, כמבואר במשנה ברורה שם ס"ק יח. ואיכא לעיוני אי איירי בכל גווני, או דוקא שלא בתוך כדי דיבור.

ובאמת יש שנקטו דאף אם נזכר בתוך דיבור לא מהני תיקונו וצריך לחזור, וכפי שביאר מרן הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה הלכות תפילה פרק ח סעיף יג), כי החסרון הוא בכך שהזכיר דבר שאם יבוא בזמן זה יש בו משום קללה ח"ו, ואף שחוזר ואומר מוריד הטל, הרי סוף סוף הזכיר גם גשם. אלא שבספר שיח מרדכי עמ' שנא הובא שהשיב לסמוך על דעת התהלה לדוד, דכתב בפשיטות דאף אם אמר מוריד הטל אינו חוזר, וצ"ב. מכל מקום, שם עמ' שנב הובא שכן הורה למעשה הגרצ"פ פרנק זצ"ל דלא מהני. וכן העלה מהאי טעמא בשו"ת שבט הלוי חלק ו סימן טז, וחילק מדין ותן ברכה, דביה מהני תיקון בתוך כדי דיבור, כמו שכתב בביאור הלכה סימן קיז ד"ה ואם, דהתם הוא דרך בקשה ולא דרך שבח. וכן כתב בספר ברכת הבית חלק ב שער מ סעיף לא. ובקובץ עולת החודש ניסן תש"מ עמ' שצד השיב גאב"ד קארלסבורג זצ"ל דעניין תוך כדי דיבור שייך רק היכי דעל ידי אמירתו מבטל מה שאמר מקודם, דכנהאי גוונא נקרא חזרה ממה שאמר מקודם, אבל היכי שבאמירתו אין בו משום ביטול מה שאמר מקודם, לא שייך בזה לומר דיועיל תוך כדי דיבור. וכגון בנדון דנן, דאחר שאמר מוריד הגשם אמר מוריד הטל, הוי רק הוספה, דהזכרת מוריד הטל אינה מבטלת את הזכרת מוריד הגשם, יעוין שם בכל דבריו. ושוב האריך לפרש שיחתו בשו"ת עמק התשובה חלק ג סימן ז.

אכן, מתשובת הגרש"י יפה הכא מבואר דסבירא ליה דתוך כדי דיבור מהני בכל גוונא, ולפי זה הרמ"א התם מיירי דוקא לאחר כדי דיבור. וכך היתה דעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, כמובא באשי ישראל פרק כג הערה קח, דתוך כדי דיבור